

МОНГОЛ УЛС
ӨМНӨГОВЬ АЙМГИЙН
ЗАСАГ ДАРГА

201 тоот, Нутгийн удирдлагын ордон, 3 дугаар баг,
Даланзадгад сум, Өмнөговь аймаг, 46083
Утас: (976)70533620, Факс: (976)70533604,
И-мэйл: info@omnogovi.gov.mn, Вэб сайт: www.omnogovi.gov.mn

2023. 05.17 № 01/1487
танай _____-ны № _____-т

ХҮНИЙ ЭРХИЙГ ХАНГАХ ҮНДЭСНИЙ
ХОРООНЫ АЖЛЫН АЛБАНД

Засгийн газрын Хэрэг эрхлэх газрын 2023 оны
ХЭГ/948 дугаартай албан бичгийг хүлээн аваад тус
аймгийн хэмжээний Хүний эрхийн төлөв байдлын
тайланг гаргаж албан бичигт дурдсан цахим хаяг
болон цаасан хэлбэрээр хүргүүлж байна.

Хавсралт 1 хуудастай.

ЗАСАГ ДАРГА

Р.СЭДДОРЖ

4623060322

Аймгийн Засаг даргын 2023 оны 05 дугаар сарын
17-ны өдрийн 01/1478 дугаар албан бичгийн хавсралт

ӨМНӨГОВЬ АЙМАГ ДАХЬ ХҮНИЙ ЭРХИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТАЙЛАН

Нэг.Хүний эрхийг хангах үндэсний механизм

Өмнөговь аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2020 оны 12 дугаар сарын 03-ны өдрийн 2/4 дүгээр тогтоолоор "Өмнөговь аймгийн Засаг даргын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны "Нутгийн хишиг" хөтөлбөрийг Монгол Улсын Үндсэн хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль, Улсын Их Хурлын 2020 оны 52 дугаар тогтоолоор батлагдсан "Алсын хараа-2050" Монгол улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого" зэрэг хууль, бодлогын баримт бичигт нийцүүлэн орон нутгийн иргэдээс санал авч, тэдний хэрэгцээ шаардлагыг тодорхойлсны үндсэн дээр зургаан салбарын 27 зорилтын хүрээнд боловсруулан, хэрэгжүүлэн ажиллаж байна.

Энэхүү хөтөлбөрийн гуравдугаар бүлэг буюу "Хүний эрх, эрх чөлөө, засаглалын бодлого"-д:

- ✓ Төрийн үйлчилгээг хүний эрхийг дээдлэн, иргэдийн оролцоог хангаж ёс зүйтэй, хариуцлагатай, шуурхай, хүртээмжтэй, ил тод хүргэх;
- ✓ Иргэдийн оролцоог хангасан, ил тод, нээлттэй цахим засаглалыг бэхжүүлэх;
- ✓ Хүний эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрхийг хангах цогц бодлого хэрэгжүүлэх
- ✓ Болзошгүй эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, таслан зогсоох, үйлдлийг илрүүлж хариуцлага хүлээлгэх чадавхийг бэхжүүлж, гэмт хэрэг, зөрчлийн гаралт, архидалтыг бодитойгоор бууруулахад төр, хувийн хэвшил, иргэний нийгмийн байгууллагын үйл ажиллагааг дэмжих;
- ✓ Төсвийн ил тод байдлыг хангаж, үр ашигтай, оновчтой төсвийн удирдлага хэрэгжүүлэх гэсэн бодлогын зорилто бүхий 30 заалт тусгагдсан.

Аймгийн Засаг даргын зүгээс Монгол Улмын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуульд заасан орон нутаг, аймгийн Засаг даргын чиг үүрэг болон Улсын Их Хурал, Засгийн газар, аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын шийдвэр, үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхдээ хүний эрхийн зөрчил гаргахаас урьдчилан сэргийлэх, хүний эрхийн зөрчлийг таслан зогсоох, зөрчигдсөн эрхийг сэргээн эдлүүлэх, хүний эрх зөрчигчдөд гарцаагүй хариуцлага хүлээлгэх зарчмыг удирдлага болгон, хүний суурь эрхийг хангахтай холбоотой авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээг Хүний эрхийг хангах үндэсний хорооны 2023 оны 01 дүгээр тогтоолоор батлагдсан агуулга, хэлбэрийн хүрээнд тайлагнаж байна.

Хоёр.Хүний суурь эрхийг хангасан үйл ажиллагаа

Хүний хувийн эрх чөлөө:

Аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Тэргүүлэгчдийн 2021 оны 05 дугаар сарын 05-ны өдрийн 71 дүгээр тогтоолоор "Гэр бүл, хүүхэд, эмэгтэйчүүдийг хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх хөтөлбөр"-ийг батлуулж, хөтөлбөр хэрэгжүүлэх

төлөвлөгөөний дагуу мэргэжлийн байгууллагууд болон Гэр бүл, хүүхэд, залуучуудын хөгжлийн газар, Боловсрол, шинжлэх ухааны газар, Цагдаагийн газартай хамтран гэр бүл, сургуулийн орчинд хүүхдийн эрхийг хангах ажлыг эрчимжүүлэн, хүүхэд, эмэгтэйчүүдийн эрхийг хамгаалахтай холбоотой хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг ханган ажиллаж байна. Мөн хүний бэлгийн эрх чөлөө, халдашгүй байдлын эсрэг гэмт хэргийн хохирогч болсон бага насны болон насанд хүрээгүй хүүхдийн эрх, хууль ёсны ашиг сонирхлыг хамгаалах, зөрчигдсөн эрхийг сэргээн эдлүүлэх зорилгоор аймгийн Засаг даргын Тамгын газраас жил бүр Монголын Өмгөөлөгчдийн холбооны гишүүн, өмгөөлөгчтэй эрх зүйн туслалцаа үзүүлэх гэрээг байгуулан хамтран ажиллаж байна.

Иргэдийн эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах үндсэн эрхийг хангах зорилгоор аймгийн төв, сумд, томоохон суурин газрын гудамж талбайд дэвшилтэт технологи бүхий камержуулалтын нэгдсэн системийг нэвтрүүлж, гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх нөхцөлийг сайжруулах ажлыг төлөвлөж тус ажлын хүрээнд Даланзадгад сумыг камержуулах ажлын зураг төслийн ажлыг хүлээн авч "Гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх хяналтыг сайжруулах зорилгоор Даланзадгад сумын төвийг камержуулж, дундаж хурдны камерын хяналтын систем байршуулах, 4.9 гц-ийн утасгүй сүлжээний бааз байгуулах ажил"-ыг тендер шалгаруулалтын үндсэн дээр мэргэжлийн байгууллагаар гүйцэтгүүлж, мөн "Гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх хяналтыг сайжруулах зорилгоор зарим сумдын төвийг камержуулж, дундаж хурдны камерын хяналтын систем байршуулах" ажлын гэрээг мэргэжлийн байгууллагатай байгуулан, ажиллаж байна. Аймгийн хэмжээнд гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, камерийн хяналтын нэгдсэн систем бий болгох ажлын хүрээнд орон нутгийн төсвөөс 1.2 тэрбум төгрөгийн хөрөнгө оруулалтыг хийж гүйцэтгээд байна.

Мөн орон нутгийн авто замд хурд хэтрүүлдэг, томоохон сумын төвийн авто замын уулзвар гэрлэн зохицуулалтгүйн улмаас осол хэрэг ихээр бүртгэгдэж, улмаар иргэдийн эд хөрөнгө, эрүүл мэнд, амь насанд хохирол учирч байгаа нөхцөл байдлыг арилгах хүрээнд Даланзадгад-Цогт-Овоо, Цогтцэций-Даланзадгад чиглэлийн авто замд авто машины дундаж хурд хэмжих камерыг суурилуулснаар тухайн авто замууд дээр үйлдэгдэх энэ төрлийн осол хэргийн тоо 80 хувь буурсан. Цаашид аймгийн хэмжээний хатуу хучилт бүхий авто замуудад авто машины хурд хэмжих дундаж хурдны камертай болгохоор төлөвлөж ажлыг үе шаттай зохион байгуулан ажиллаж байна.

Аймгийн Засаг даргын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны "Нутгийн хишиг" хөтөлбөрт "сум бүрт эрх зүйн туслалцааны төв байгуулах" зорилт тусгагдаж, зорилтыг хангах хүрээнд 2020-2022 онд Даланзадгад, Баяндалай, Манлай, Сэврэй, Цогт-Овоо сумдын Засаг даргын Тамгын газрын дэргэд "Эрх зүйн туслалцааны төв"-ийг шинээр байгуулсан бол 2022 онд үлдсэн 9 сумыг эрх зүйн туслалцааны төвтэй болгож, бүх сумын иргэдэд эрх зүйн туслалцаа үзүүлэх, шаардлагатай мэдээ, мэдээллээр хангах нөхцөл бүрдсэн.

Улсын өмгөөлөгчийн эрх зүйн байдлыг тодорхойлсон хуульд өөрчлөлт орж Улсын өмгөөлөгчийн чиг үүрэг өргөжсөн. Орон нутгийн зүгээс Улсын өмгөөлөгчийн ажиллах орчин нөхцөлийг бүрдүүлэн, үйл ажиллагаа явуулахад шаардлагатай дэмжлэгийг тухай бүр үзүүлэн хамран ажиллаж хэвшсэн. Аймгийн Засаг даргын Тамгын газрын Хууль, эрх

зүйн хэлтсээс чиг үүргийн дагуу иргэн, хуулийн этгээдэд үнэ төлбөргүй эрх зүйн туслалцаа үзүүлэх ажиллагааг тогтмол гүйцэтгэдэг болно.

Өмнөговь аймгийн хэмжээнд аймгийн Засаг даргын орлогчоор ахлуулсан “Хүүхдийн эрхийн хууль зүйн хороо” болон Гэр бүл, хүүхэд, залуучуудын хөгжлийн газрын дэргэд гэр бүлийн хүчирхийлэлд өртсөн иргэнийг хамгаалах зориулалт бүхий “түр хамгаалах байр”-ыг ажиллуулах, мөн харьяалах нутаг дэвсгэртээ гэр бүлийн хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх, хохирогчийг хамгаалах хөтөлбөр баталж хэрэгжүүлэх зэргээр хүний хувийн эрх, эрх чөлөөг хангах, хамгаалах ажлыг зохион байгуулан ажиллаж байна.

Хүүхдийн эрхийн хууль зүйн хороо нь хүүхдийн эрүүл мэнд, ёс суртахуун, сэтгэл зүйн онцлогийг харгалзаж хүүхдийн нас биед тохирсон, хүсэл сонирхолд нийцсэн зөвлөгөө, туслалцаа дэмжлэгийг үзүүлж, үйлдсэн гэмт хэрэг, зөрчлийн хор уршгийг ухамсарлах, бусдад учруулсан хохирол, гэм хорийг арилгахад хүүхдийг оролцуулах, гэмт хэрэг үйлдэхэд хүргэсэн шалтгаан нөхцөлийг арилгах сөрөг нөлөөллөөс тусгаарлах зэрэг арга хэмжээг хууль тогтоомжийн дагуу гүйцэтгэдэг.

Гэмт хэрэг, зөрчил, гэр бүлийн хүчирхийллийн хохирогч болсон иргэдийг хамгаалалтад авах, сэтгэл заслын эмчилгээ хийх зориулалт бүхий түр хамгаалах байрыг 2019 онд орон нутаг болон Нэгдсэн Үндэсний Байгууллагын 190,0 сая төгрөгийн санхүүжилтаар Даланзадгад суманд байгуулж, үйл ажиллагааг тогтмол явуулахад шаардагдах зардлыг тухайн жилийн орон нутгийн төсөвт тусган батлуулж байна. 2022 онд тус байрны үйл ажиллагааг тасралтгүй явуулахад шаардагдах 125,0 сая төгрөгийг орон нутгийн төсөвт тусгах саналыг аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хуралд хүргүүлж, төсвийг батлуулсан. Тайлант хугацаанд тус байраар үйлчлүүлсэн 115 иргэн бүртгэгдсэн байна.

Ашигт малтмалын тухай хуулийн 42 дугаар зүйлд заасны дагуу орон нутагт уул уурхайн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа аж ахуйн нэгж, байгууллагатай хамтын ажиллагааны гэрээг аймаг, сум, аж ахуйн нэгж гэсэн оролцоотой байгуулж, тэдний хандив, тусламжийн хөрөнгийг сумдын иргэдийн суурь эрхийг хангахад чиглэсэн хөрөнгө оруулалтууд буюу цэвэр, бохир усны инженерийн шугам сүлжээг бий болгож айл өрхийг холбох, ахуйн усны аюулгүй нөөцийг бүрдүүлэх, орчины бохирдлоос хамгаалуулах эрхийн хангах хүрээнд уламжлалт нүхэн жорлонг халж, боловсон жорлонгоор солих, хүүхдийн сурч боловсрох эрхийг хангах хүрээнд сургууль цэцэрлэгийн хүртээмж, сургалтын хэрэглэгдэхүүн, материаллаг баазыг бэхжүүлэх, нэмэгдүүлэх, хөдөлмөрийн аятай нөхцөлөөр хангуулах эрхийг хангах хүрээнд эрүүл мэндийн байгууллагад шаардлагатай хөрөнгө оруулалтыг шийдвэрлэх зэрэг зардлуудыг санхүүжүүлж байна.

Улс төрийн эрх, эрх чөлөө:

Өмнөговь аймаг нь Монгол Улсын хамгийн урд цэгт байрладаг бөгөөд 165,0 мянган км квадрат нутаг дэвсгэртэй, 15 сум, 60 багтай, Улаанбаатар хотоос 570 км зайтай оршиж,

өмнөд хэсгээрээ Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улстай 700 гаруй километр газар нутгаар, бусад хэсгээрээ Баянхонгор, Өвөрхангай, Дундговь, Дорноговь аймгуудтай хиллэн оршдог онцлогтой.

Засаг захиргааны нэгж тус бүр хуульд заасан чиг үүргээ хэрэгжүүлэн иргэдэд төрийн үйлчилгээг хүргэх ажлыг хариуцан гүйцэтгэж байна

Ардчилсан шинэ үндсэн хууль батлагдаж хэрэгжсэнээс хойшхи 8 дахь удаагийн буюу 2020 оны Орон нутгийн сонгуулийн үр дүнгээр аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын нийт 33 төлөөлөгчөөс улс төрийн хүчин болох Ардчилсан намаас 20, Монгол Ардын намаас 13 төлөөлөгч сонгогдон аймгийн эдийн засаг, нийгмийн асуудлыг шийдвэрлэн ажиллаж байна. Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 62 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэг, Монгол Улсын Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн нэгж, түүний удирдлагын тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.2, 13 дугаар зүйлийн 13.4, 14 дүгээр зүйлийн 14.2, 16 дугаар зүйлийн 16.4, 20 дугаар зүйлийн 20.3 дахь хэсэг, 35 дугаар зүйлийн 35.1.17 дахь заалт, Даланзадгад сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2021 оны 09 дүгээр сарын 03-ны 3/6 дугаар тогтоол, Засаг даргын 2022 оны 620 дугаартай хүсэлтийг тус тус үндэслэн аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн 8 дугаар Хуралдаанаар сумын хүн амын нягтрал, эдийн засгийн чадавх, газар зүйн байршил, зам харилцааны нөхцөлийг харгалзан төрийн үйлчилгээг иргэдэд ойртуулж сайжруулах зорилгоор Даланзадгад сумын 1, 6 дугаар багийг хувааж 9 дүгээр буюу “Чандмань” баг, 10 дугаар буюу “Начин” багуудыг шинээр байгуулж өнөөгийн байдлаар багийн Засаг даргыг сонгох ажлыг гүйцэтгэж байна.

2020 онд зохион байгуулагдсан орон нутгийн сонгуулиас хойшхи хугацаанд сул орон гарсан иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын төлөөлөгчийг нөхөн сонгох сонгуулийг 2023 оны 06 дугаар сарын 28-ны өдөр зохион байгуулахаар бэлтгэл ажлыг хангасан.

Аймгийн хүн ам нь нийтээрээ ардчилсан сонгуулийн соёл, зарчимд хэдийнээ дасан зохицож сонгох, сонгогдох эрх, боломжийг эдэлж ирсэн бөгөөд Монгол Улсын Үндсэн хуульд заасан “шууд буюу төлөөлөгчдийн байгууллагаараа уламжлан төрийг удирдах хэрэгт оролцох эрхтэй. Төрийн байгууллагад сонгох, сонгогдох эрхтэй” гэсэн эрхийг баталгаатай эдэлж байна. Үүнээс гадна сүүлийн жилүүдэд иргэдээс төрийн шийдвэр, үйл ажиллагаанд шууд буюу төлөөллийн субъектээрээ дамжуулан оролцох, оролцохоо илэрхийлэх идэвхи, хандлага нэмэгдэж байна.

Түүнчлэн иргэдийн төрийн байгууллагад сонгогдон ажиллах эрхийг баталгаатай эдлүүлэх, хүний нөөцийн ил тод байдлыг хангах зорилгоор Өмнөговь аймгийн албан ёсны цахим хаяг болох www.omnogovi.gov.mn-д сул орон тооны зарыг Төрийн албаны тухай хууль болон холбогдох бусад журамд зааснаар тухай бүр байршуулан олон нийт болон төрийн албанд ажиллах сонирхолтой иргэдийг мэдээллээр ханган ажиллаж байна.

Өмчлөх эрх:

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн арван зургадугаар зүйлийн 3-т “хөдлөх, үл хөдлөх хөрөнгө шударгаар олж авах, эзэмших, өмчлөх, өв залгамжлуулах эрхтэй. Хувийн өмчийг хууль бусаар хураах, дайчлан авахыг хориглоно. Төр, түүний эрх бүхий байгууллага нь нийгмийн зайлшгүй хэрэгцээг үндэслэн хувийн өмчийн эд хөрөнгийг дайчлан авбал нөхөх олговор, үнийг төлнө” гэж иргэний өмчтэй болох, өмчөө хамгаалах эрхийг баталгаажуулсан. Энэхүү үндсэн зохицуулалтын хүрээнд иргэн, хуулийн этгээдийн

шударгаар, хуулийн дагуу олж авсан өмчийг холбогдох хуулийн дагуу бүртгэж, түүнийг эдийн засгийн эргэлтэд оруулах нөхцөл боломжийг ханган ажиллаж байна.

Өнөөгийн байдлаар тус аймгийн нийт бүртгэлтэй үл хөдлөх эд хөрөнгийн тоо 9552, газрын өмчлөх эрхийн бүртгэлийн тоо 18442 байна.

Түүнчлэн хувийн өмчийг хамгаалах хүрээнд хууль хяналтын байгууллагаас арга хэмжээг тогтмол хэрэгжүүлэн ажиллаж байгаа бөгөөд тус аймагт 2022 онд 550 гэмт хэрэг бүртгэгдсэн бөгөөд үүнээс 53,8 хувь буюу 296 гэмт хэрэг нь Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг байна. Монгол Улсын Эрүүгийн хуулийн 17 дугаар бүлэгт заасан Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэргийн статистик мэдээг дурдвал 2019 онд 169, 2020 онд 178, 2021 онд 194, 2022 онд 296 тус тус бүртгэгдсэн бөгөөд сүүлийн 4 жилийн хугацаанд тогтмол өссөн үзүүлэлттэй байна.

Өмчлөх эрхийн эсрэг гэмт хэрэг дундаас өсөлттэй байгаа гэмт хэргүүдийн статистик мэдээг дурдвал дээрэмдэх гэмт хэрэг, залилах гэмт хэрэг, хулгайлах гэмт хэргүүд байгаа бөгөөд дээрэмдэх гэмт хэрэг нь 2019 онд 2, 2020 онд 3, 2021 онд 1, 2022 онд 4, залилах гэмт хэрэг нь 2019 онд 29, 2020 онд 26, 2021 онд 87, 2022 онд 103, хулгайлах гэмт хэрэг нь 2019 онд 91, 2020 онд 108, 2021 онд 84, 2022 онд 144 тус тус бүртгэгдсэн байна.

Өмнөговь аймгийн хэмжээнд өсөлттэй байгаа гэмт хэргийг бууруулах, урьдчилан сэргийлэх ажлыг **“Хууль сахиулах байгууллагуудыг шаардлагатай техник хэрэгсэл, тоног төхөөрөмжөөр хангах, гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх хөтөлбөр хэрэгжүүлж иргэдэд хууль сурталчлах”** гэсэн үндсэн хоёр зорилтын хүрээнд ажил, арга хэмжээг зохион байгуулан ажиллаж байна.

Гэмт хэрэг, зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх ажлыг тасралтгүй зохион байгуулж буй хууль сахиулах байгууллагуудын үйл ажиллагаанд орон нутгийн төсвөөс сүүлийн 3 жилийн хугацаанд **10,069,900,000** төгрөгийн хөрөнгө оруулалтын ажлыг төлөвлөн гүйцэтгүүлж, ажлын гүйцэтгэлийг хүлээн авч, ажиллах орчин нөхцөлийг сайжруулан ажилласан. Мөн аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Тэргүүлэгчдийн 2021 оны 29 дүгээр тогтоолоор Гэмт хэрэг, зөрчил, зам тээврийн ослоос урьдчилан сэргийлэх **“Ээлтэй Өмнөговь”** хөтөлбөр, 30 дугаар тогтоолоор **“Архидан согтуурах, мансуурах бодистой тэмцэх, архинаас татгалзсан иргэдийг нийгэмшүүлэх, ажлын байраар хангах бодлого”**, 71 дүгээр тогтоолоор **“Гэр бүл, хүүхэд, эмэгтэйчүүдийг хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх”** хөтөлбөрийг тус тус батлуулж аймгийн гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг зохицуулах салбар зөвлөл, Цагдаагийн газар, Хилийн 0131, 0166 дугаар анги, Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх газар, Прокурорын газар, Шүүхийн шинжилгээний алба, Улсын бүртгэлийн хэлтэс, Монголын хуульчдын холбооны Өмнөговь аймаг дахь салбар, Гадаадын иргэн харьяатын газрын өмнөд бүс дэх газар, Гэр бүл, хүүхэд, залуучуудын хөгжлийн газар зэрэг байгууллагуудтай хамтран гэмт хэрэг, зөрчлийг бууруулах, урьдчилан сэргийлэх ажил, арга хэмжээг нутаг дэвсгэрийн хэмжээнд тасралтгүй зохион байгуулан ажиллаж байна.

Нийгэм, соёлын эрх:

Монгол Улсын Засгийн газрын 2022 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрийн 377 дугаар тогтоолоор аймаг бүрт "Соёл, урлагийн газар"-ыг байгуулах шийдвэр гарч Өмнөговь аймагт 11 албан хаагчийн орон тоо, бүтэцтэйгээр Соёл, урлагийн газар байгуулагдан төрөөс соёлын талаар баримтлах бодлого, зарчимын хүрээнд, эх хэл, бичиг үсэг, үндэсний түүх, соёл, өв уламжлал, зан заншил зэрэг үндэсний үнэт зүйлийг орон нутгийн хэмжээнд эрхэмлэн хөгжүүлэх, соёлын үнэт зүйлийг судлах, өвлөх, уламжлуулах нөхцөл бүрдүүлэх замаар соёлын дархлаа бүхий монгол хүнийг төлөвшүүлэх, хүн амыг соён гэгээрүүлэхэд чиглэгдсэн соёлын үйлчилгээг өргөтгөх, олон улсын жишиг, орчин үеийн хэв маяг, стандартад нийцүүлэн өв соёлоо хамгаалж, бүтээлч үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх зорилго тавин ажиллаж байна.

Аймгийн хэмжээнд Хөгжимт жүжгийн театр, Музей, Номын сан, Хүүхдийн ордон, Соёл, спортын цогцолбор, 14 сумын Соёлын төв зэрэг 20 байгууллагын 216 албан хаагчид иргэдэд соёл, урлагийн үйлчилгээг хүргэж байна.

Өмнөговь аймаг нь язгуур урлаг болон өв соёлын арвин баялаг өв сан бэлэн цэцлэх ерөөл, аялгуут магтаал, тууль, говь шанхайн уртын дуу, морин хуурын уламжлалт татлага зэргийг залуу үед уламжлуулах бодлого хэрэгжүүлж, соёлын биет бус өв уламжлагчдаа тасралтгүй хөгжүүлж, улсын чанартай "Нүүдэлчин Монгол-2018" соёлын биет бус өвийн их наадамд тэргүүн байр, "Азийн ардын урлагийн их наадам-2019" нүүдэлчдийн зан үйлийн уламжлал тоглолтоор тэргүүн байр, "Нүүдэлчин Монгол-2022" дэлхийн соёлын фестивалд амжилттай оролцон тусгай байрт шалгарсан амжилтуудыг тус тус үзүүлсэн.

Өмнөговь аймгийн Засаг даргын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны "Нутгийн хишиг" хөтөлбөрийн 2.7 дахь зорилтын хүрээнд соёл, урлагийн салбарыг мэргэжлийн хүний нөөцөөр хангаж, үйлчилгээний чанар хүртээмжийг орчин үеийн хэв маяг, стандартад нийцүүлэн өв соёлоо хамгаалж, бүтээлч үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэн 850 хүний суудалтай Хөгжимт жүжгийн театр, 9468 м/кв 4 давхар үзүүлэнгийн танхим бүхий орчин үеийн стандарт, шаардлагад нийцсэн Музейн барилгыг тус тус шинээр барьж ашиглалтад оруулан мэргэжлийн урлагийн болон соёлын өвийн үйлчилгээг иргэдэд үзүүлэх таатай орчин, нөхцөлийг бүрдүүлээд байна.

Мөн дэлхийн номын сангийн стандартад нийцсэн, номын фондын өргөтгөл, дижитал тоног төхөөрөмж бүхий англи хэлний сургалтын танхимтай Номын сангийн шинэ барилгын гүйцэтгэлийг эхлүүлээд байна.

Өмнөговь аймгийн хэмжээнд улс, аймгийн хамгаалалттай түүх соёлын үл хөдлөх дурсгал 65, улсын бүртгэлд бүртгэлтэй 153, нийт 218 дурсгал буюу палеонтологийн дурсгал 0,75 хувь, чулуун зэвсгийн дурсгал 0,09 хувь, үйлдвэрлэлийн үл мөр хадгалсан дурсгал 0,12 хувь, хадны зураг бичгийн дурсгал 85,18 хувь, хөшөө дурсгал 1,86 хувь, барилга, архитектурын дурсгал 7,30 хувь, тахил тайлгын байгууламж 0,63 хувь, булш оршуулгын дурсгал 4,07 хувийг тус тус эзлэн хадгалагдан хамгаалагдаж байна.

Соёлын биет бус өв өвлөн уламжлагч 295 байгаагаас эх хэл, аман уламжлал илэрхийллүүд 45, ардын язгуур урлаг 106, уламжлалт баяр наадам, ёс, зан үйл, тоглоом наадгай, уриа дуудлага 19, байгалийн болон сав шим ертөнцийн тухай мэдлэг зан үйл 8, уламжлалт арга ухаан 11, мал маллах арга ухаан 6, уламжлалт гар урлал 100 өвлөн уламжлагч тус тус бүртгэлтэй байна.

Мөн тус аймагт түүх, соёлын дурсгалт зүйл хадгалагдан хамгаалагдаж байгаа 1 хийд, 1 музей, үйл ажиллагаа явуулж байна. Даланзадгад суманд шинээр музейн барилга ашиглалтад орсоноор түүх соёлын дурсгалт зүйл, үзмэрийн хадгалагдах нөхцөл сайжирч гадаад, дотоодын аялагч иргэдийн үйлчлүүлэх дуртай үзмэрийн нэг болсон. Одоо ашиглагдаж байгаа дээрх хийд, музейд нийт 2587 ширхэг түүх, соёлын үнэт зүйл, дурсгал хадгалагдаж байгаагаас 29 нь түүхийн үнэт, 2114 нь ердийн үнэт гэсэн ангилалд хамаарагдаж байна. Орон нутгийн түүхийн музей, Маанийн хийдэд хадгалагдаж байгаа үнэт зүйлс, дахин давтагдашгүй ур хийцтэй 21 ширхэг бурхан, шашны эд зүйлийн дэлгэрэнгүй судалгаа бүртгэлийг хийж фото зургаар бэхжүүлэн авч судалгаанд баяжилт хийсэн. Аймгийн нийт нутаг дэвсгэрт байгаа түүх, соёлын үл хөдлөх дурсгалт газрын судалгааг тогтмол явуулж хэвшсэн.

Аймгийн хэмжээнд шашны үйл ажиллагаа явуулдаг улсын бүртгэлд бүртгэгдсэн 13, улсын бүртгэлд бүртгэгдээгүй 27, нийт 40 иргэн, хуулийн этгээд байгааг шашны чиглэл, урсгалаар нь авч үзвэл Буддын 10, Христийн 30 сүм хийд үйл ажиллагаа явуулж байна.

Онцлог эрх ашиг бүхий бүлгийн хэрэгцээ:

Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний эрхийг хангах бодлого, шийдвэрийн хүрээнд: Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдэд хүртээмжтэй орчин бий болгож энгийн сургуульд суралцах боломжийг нь нэмэгдүүлэн Даланзадгад сумын 1, 4, 5 дугаар сургуулиудыг цахилгаан шаттай болгож, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн хөгжлийн жишиг төвийг орон нутгийн төсвийн 5,0 тэрбум төгрөгийн санхүүжилттэй барихаар бэлтгэл ажил хангагдсан.

Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн эрхийг хангах аймгийн Засаг даргын дэргэдэх орон тооны бус салбар зөвлөл нь 2022 онд хэрэгжүүлэх 30 ажил, арга хэмжээг төлөвлөн орон нутгийн төсвөөс 95,0 сая төгрөгийг зарцуулан ажилласан байна.

Орон нутгийн “Өсөлтийг өрх бүрд” хөтөлбөрийн хүрээнд хөгжлийн бэрхшээлтэй 35 иргэний өрхийн үйлдвэрлэлийг дэмжиж 54,5 сая төгрөгийг санхүүгийн дэмжлэгийг олгосноор тэдний хөдөлмөр эрхлэлт нэмэгдэж, өрхийн орлого өссөн. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд, хүүхдүүдийн амьдралын чанарыг сайжруулах зорилгоор тэдэнд шаардлагатай 41 төрлийн тусгай хэрэгслийг орон нутгийн төсвийн 123,0 сая төгрөгөөр худалдан авалт хийж иргэд, хүүхдүүдэд гардуулсан. Олон улсын стандартад нийцсэн, чанартай тусгай хэрэгслийг 29 иргэн, 12 хүүхдэд олгосноор тэдэнд тохиолдох бэрхшээлийг хөнгөвчлөх, өдөр тутмын үйлдлээ хийхэд дэмжлэг болсон. Түүнчлэн өөрийн гэр, орон сууцгүй хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэн бүхий 8 өрхөд иж бүрэн 5 ханатай монгол гэр олгож амьдрах орчин нөхцөлийг нь сайжруулж ажилласан.

Аймгийн Засаг даргын үйл ажиллагааны “Нутгийн хишиг” хөтөлбөрийн хүрээнд ахмад настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэн, өрх толгойлсон иргэдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжиж хөгжлийн бэрхшээлтэй 35 иргэний төслийг 54,5 сая төгрөгөөр санхүүжүүлж хөдөлмөр эрхлэлтийг нь нэмэгдүүлсэн. Төсөлд хамрагдсан иргэд хүнсний

ногоо тариалах, оёдол эсгүүр хийх, мод, модон эдлэл, төмөр хийц, гар урлал, нэхий эдлэл хийх зэрэг төслүүдийг хэрэгжүүлж байгаа бөгөөд өнөөгийн байдлаар төсөл авсан гэр бүлийн 140 орчим иргэн төслийн үр шимийг хүртэж байна.

Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн эрхийг хамгаалах өдрийн хүрээнд тэргэнцэртэй болон бусад хэлбэрийн хөгжлийн бэрхшээлтэй охид бүсгүйчүүд, эмэгтэйчүүдийг үзлэг оношилгоонд хамруулж, урьдчилан сэргийлэх, эмчилгээ үйлчилгээ хийж эрүүлжүүлэх зорилгоор орон нутгийн эрүүл мэндийн байгууллагатай хамтран ажиллаж хэвшсэн бөгөөд энэхүү үзлэг оношилгоонд 100 бүсгүй хамрагдаж бүх төрлийн шинжилгээ, үзлэг хийлгэж шаардлагатай эмчилгээ, үйлчилгээ авах боломжоор хангасан байна.

Мөн аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлаас баталсан “Эрүүл шүд” хөтөлбөрийн хүрээнд хөгжлийн бэрхшээлтэй 353 хүүхдүүдэд шүдний үзлэг, эмчилгээг хийж тэдний амны хөндийн эрүүл мэндийг дэмжиж ажилласан. Тухайн арга хэмжээнд жил бүр 20,0 сая төгрөгийг орон нутгийн төсвөөс зарцуулж, давхардсан тоогоор 36 нэр төрлийн эм, урвалж бодисын худалдан авалтыг хийж байна.

Өмнөговь аймгийн нийгмийн бүлгүүд, хүүхэд багачууд, тэдний эцэг эх, гэр бүлийн гишүүд рүү чиглэсэн 11 хөтөлбөр хэрэгжиж байгаагаас “Говийн ирээдүй хүүхэд”, “Сурагч солилцоо”, “Эх хүүхдийн эрүүл мэнд”, “Эрүүл шүд” “Сүү тараг” зэрэг хөтөлбөрүүд нь Хүүхдийн эрхийг хамгаалах, тэдний сурч боловсрох, нийгмийн амьдралд тэгш оролцох, хөгжил хамгааллыг дэмжих зорилгоор хэрэгжиж, бодитой үр нөлөөгөө өгч байна.

Төрийн байгууллагаас гарч байгаа бүхий л бодлого шийдвэрт хүүхдийн эрхийг хүндэтгэсэн, хүүхдээс гарсан санал бодлыг тусгасан байхыг чухалчлан сар бүрийн эхний өдрийг “Хүүхдээ сонсох” өдөр болгож тус арга хэмжээг хэвшүүлэн хүүхдүүдийг сонсож хамтран ажиллаж байна.

Хүүхдийн эрхийг хангах салбар дундын үйл ажиллагааг орон нутгийн түвшинд уялдуулан зохицуулах чиг үүрэг бүхий Засаг дарга тэргүүтэй зөвлөл 15 суманд 170 гишүүнтэй ажиллаж байна.

Хүүхдийн Төлөө Зөвлөл өргөтгөсөн цахим хурлыг сард нэгээс хоёр удаа хийж, хүүхдийн хөгжил, хамгаалал, оролцоог дэмжих чиглэлээр 56 шийдвэрийг гаргаж, хэрэгжүүлсэн байна.

Аймаг, сумдын Хүүхдийн Төлөө Зөвлөлөөс гаргасан зарим шийдвэрүүд:

- Хүүхдийн өмнө үүрэг хүлээгчдийн хариуцлагыг сайжруулах тухай аймгийн Засаг даргын албан даалгавар гарган хяналт тавин ажиллаж байна.
- Ковид цар тахлын хөл хорионы үед отроор яваа малчин өрхийн хүүхдүүдийн эрүүл мэнд хамгааллын асуудал, тэдгээр хүүхдүүдийг онлайн хичээлд хамруулахад анхаарах, хүчирхийлэлд өртсөн болон өртөж болзошгүй эрсдэлт бүлгийн хүүхдүүд рүү анхаарах асуудлыг ярилцаж сумдын хүүхдийн төлөө зөвлөлийн санал хүсэлтийг сонсож зөвлөмж өгсөн.
- Байгууллага болгон Хүүхэд хамгааллын бодлого хэрэгжүүлж ажиллах

НҮБ-ын Хүн амын сан, Хүүхдийн сан, ДЭМБ, Австралийн ЭСЯ, “Говийн оюу” хөгжлийг дэмжих сан болон Өмнөговь аймгийн Засаг даргын Тамгын газар хамтран

нэгдсэн хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж аймгийн төвд “НЭГ ЦЭГИЙН ХАМГААЛАХ БАЙР”, Булган суманд Залуучууд хөгжлийн төвийг байгуулсан нь Өмнөговь аймгийн хүн амын 33%-ийг эзэлдэг 15-34 насны залууст чиглэсэн бодит ажлын нэгэн загвар бий болоод байна.

НҮБ-ын Хүн амын сан нь Монгол Улсын Засгийн Газар, Швейцарийн хамтын ажиллагааны газар (ШХАГ), Европын холбоо (ЕХ) болон Эмэгтэйчүүдийн эсрэг хүчирхийллийн асуудлаарх НҮБ-ын Тусгай илтгэгчтэй хамтран 2021 оны 11-р сарын 30-аас 12-р сарын 3-ны өдрүүдэд Өмнөговь аймагт дээд хэмжээний айлчлал зохион байгуулсан.

Эмэгтэйчүүдийн эсрэг хүчирхийллийг таслан зогсоох олон улсын өдөр буюу 11 дүгээр сарын 25-ны өдрөөс Олон улсын хүний эрхийн өдөр буюу 12 дугаар сарын 10-ны өдрийг хүртэлх 16 хоног үргэлжлэх “Жендэрт суурилсан хүчирхийлэлтэй тэмцэх аян”-ыг зохион байгуулсан. Дээрх аяны хүрээнд орон нутгийн засаг захиргааны ажилтнууд, боловсрол, эрүүл мэнд, нийгмийн салбар, хууль сахиулах байгууллагуудын мэргэжилтнүүд болон ерөнхий боловсролын сургуулийн сурагчдад бэлгийн хүчирхийлэл, мөлжлөгөөс урьдчилан сэргийлэх сургалт, хүчирхийллийн гэрч болсон тохиолдолд хүчирхийллийг таслан зогсоохын тулд ямар арга хэмжээ авах талаарх сургалтуудыг зохион байгууллаа.

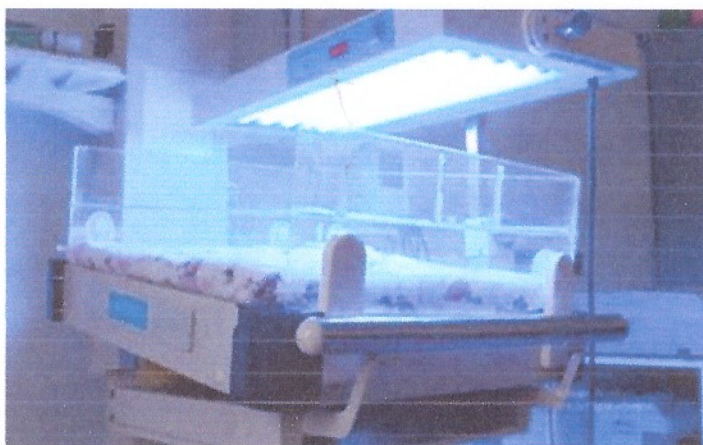
Хүүхдэд ээлтэй эрүүл мэндийн үйлчилгээний хүрээнд: Засгийн газраас сүүлийн 20 жилийн хугацаанд “Нөхөн үржихүйн эрүүл мэнд” үндэсний дөрвөн хөтөлбөр (1997-2016), “Эхийн эндэгдлийг бууруулах стратеги” (2001-2004, 2005-2010), “Нөхөн үржихүйн эрүүл мэндийн эм, эмнэлгийн хэрэгслийн аюулгүй байдал, тогтвортой хангамж стратеги” (2009-2013), “Эх, нярайн эрүүл мэнд стратеги” (2011-2015), “Нярайн эрт үеийн нэн шаардлагатай тусламж, үйлчилгээг хэрэгжүүлэх стратеги” (2014-2020), “Нярайн тандалт, шинжилгээний хөтөлбөр” (2014-2020), “Эх, хүүхэд, нөхөн үржихүйн эрүүл мэнд” (2017-2021) зэрэг 10 гаруй бодлогын баримт бичгийг батлан хэрэгжүүлсэн байна.

“Монгол Улсын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал-2030” бодлогын баримт бичигт нөхөн үржихүйн тусламж үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг дэмжих замаар сэргийлж болох эх, хүүхдийн эндэгдэлд нөлөөлөх хүчин зүйлийг багасгаж, эх, хүүхдийн

эндэгдэл, хоол тэжээлийн дутагдлыг тогтвортой бууруулах зорилтыг дэвшүүлсэн бөгөөд тус зорилтыг хэрэгжүүлэх хүрээнд Өмнөговь аймгийн 2020-2024 оны үйл ажиллагааны “Нутгийн хишиг” хөтөлбөрт нөхөн үржихүйн тусламж, үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлж эх, хүүхдийн эндэгдэл, үр хөндөлтийг бууруулах зорилгоор **“Эх, хүүхдийн эрүүл мэнд”**, **“Сүү тараг”**, **“Эрүүл шүд”**, **“Харшлын эсрэг”**, **“Эрүүл элэг”** хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлэхээр аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Тэргүүлэгчдийн тогтоолоор батлуулсан.

Аймгийн эмэгтэйчүүд, залуучуудын эрүүл мэндийг дэмжих нэгдсэн хөтөлбөр (2018-2021)-т 100,000 амьд төрөлтөнд ногдох эхийн эндэгдлийг, нэн ялангуяа урьдчилан сэргийлэх боломжтой эхийн эндэгдлийг тэглэх, өсвөр насны охидын төрөлтийн түвшинг 1,000 охидод 20 хүргэж бууруулснаар 2030 онд нөхөн үржихүйн идэвхтэй насанд хүрэхэд охид эрүүл байх, 10,000 хүн амд ногдох осол гэмтлийн түвшинг улсын дунджаас бууруулах зорилтыг дэвшүүлэн ажиллаж байна.

Хүүхдийн эрүүл мэндийг хамгаалах хүрээнд: Өмнөговь аймаг нь “Эх, хүүхдийн эрүүл мэнд” хөтөлбөрийг 2016-2020 он, 2020-2024 онуудад үе шаттайгаар хэрэгжүүлсний үр дүнд сүүлийн 3 жилд эхийн эндэгдэл гараагүй, жирэмсний эрт хяналтын хувь 2015 онд 83.2 хувь байсныг 2022 онд 90.2 хувь болгон нэмэгдүүлж, 1000 амьд төрөлтөд нялхсын эндэгдлийн түвшинг 19.1 промилль байсныг 11.9 болгон бууруулж ахиц гаргасан хэдий ч нөхөн үржихүйн эрүүл мэндийн хүртээмж муу, эхийн эрүүл мэнд нь тулгамдсан асуудал хэвээр байсаар байгаа бөгөөд хүүхдийн сэргийлж болох өвчлөл, эндэгдэл улс, аймгийн дунджаас өндөр байгаа нь тулгамдсан асуудал хэвээр байсаар байна.

- ✓ Шаардлагатай 6 нэр төрлийн 12,6 сая төгрөгийн тоног төхөөрөмжөөр БОЭТ-ийн нярайн тасгийг хангасан.
 - ✓ Нярай хүүхдийн сурфактант, 37,5 сая төгрөгийн өртөг бүхий 35 нэр төрлийн шаардлагатай тариаг нийлүүлсэн.
- 2021 онд эхийн эндэгдэлгүй, нярайн эндэгдэл 1,7 хувиар буурсан үзүүлэлтэй байна.

Хүүхдэд ээлтэй орчин бүрдүүлэх хүрээнд: Өмнөговь аймагт Ерөнхий боловсролын 22 сургууль, Мэргэжлийн чиг баримжаа олгох Политехникийн коллеж, ШУТИС-ын Өмнөговь аймаг дахь салбар сургууль тус тус хичээллэдэг. Сургууль бүр хүүхэд хөгжлийн өрөөг тохижуулан хүүхдийн хөгжих, оролцох, чөлөөт цагийг үр бүтээлтэй өнгөрөөх боломжийг бүрдүүлэх зорилтыг дэвшүүлэн ажиллаж байна.

2021 оны 10 дугаар сард Дэлхийн банкны санхүүжилтээр Боловсрол, шинжлэх ухааны яамнаас хэрэгжүүлж буй “Боловсролын чанарын шинэчлэл төсөл”-ийн хүрээнд Даланзадгад сумын Ерөнхий боловсролын тавдугаар сургуульд “Хүүхдийн хөгжлийг дэмжих танхим”- үйл ажиллагаагаа нээсэн. Тус танхим нь хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн сурч боловсрох орчин, нөхцөлийг сайжруулах зорилгоор байгуулагдаж үйл ажиллагаа явуулж байна.

Хөгжлийн бэрхшээлтэй буюу тусгай хэрэгцээт хүүхдийн ердийн сургууль, цэцэрлэгт сургах, хамруулах зорилгоор Засгийн газрын 2020 оны 12 дугаар сарын 23-ны өдрийн “Тэгш хамран сургах боловсролын талаар авах зарим арга хэмжээний тухай” 235 дугаар тогтоол, аймгийн Засаг даргын 2021 оны 05 дугаар сарын 27-ны өдрийн А/1484 захирамжийн хүрээнд “Сургуульд хамрагдалтыг дэмжих зөвлөл” –ийг, Боловсрол, шинжлэх ухааны газрын даргын шийдвэрээр ерөнхий боловсролын сургууль дотор “Дэмжлэгийн баг”-ийг тус тус байгуулсан байна.

Тэгш хамрагдалтыг нэмэгдүүлж сургуулийн орчны хүртээмжийг сайжруулах зорилгоор ерөнхий боловсролын 1, 4, 5 дугаар сургуулиудад хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдэд зориулсан цахилгаан шатыг суурилуулж, мөн Ерөнхий боловсролын 3 сургуулийн лифтийн төсөв болох 450 сая төгрөгийг орон нутгийн төсвөөс шийдвэрлэсэн.

Өмнөговь аймгийн 22 сургуулийн 11 сургуулийн гал тогооны тоног төхөөрөмжийг орон нутгийн төсвийн санхүүжилтээр шинэчлэн сайжруулсан. Аймгийн Засаг даргын мөрийн хөтөлбөрийн дагуу аймгийн хэмжээнд 6-р ангийн 1283 хүүхдийг үдийн хоолны хөтөлбөрт хамруулж амт чанар, илчлэг сайтай хоолоор үйлчилж байна.

Аймгийн ИТХ-ын Тэргүүлэгчдийн тогтоолоор батлагдсан “Хүүхдэд ээлтэй орон нутаг” хөтөлбөрийн хүрээнд хүүхдийн язгуур эрхийг хангахад чиглэгдсэн олон ажил, арга хэмжээг төлөвлөн, хэрэгжүүлж байна. Төлөвлөгөөний дагуу 2022 онд “Хайрын шүхэр” ТББ-тай хамтран

“Өмнөговь аймгийн хүүхдэд ээлтэй байдлын үнэлгээ”-г хийсэн бөгөөд тус үнэлгээгээр 6,5 оноо буюу “Хүүхдэд ээлтэй орон нутаг болоход дөхөмтэй” гэсэн үнэлгээг авсан байна. Дээрх үнэлгээг нэмэгдүүлэх зорилгоор үнэлгээний багаас гарсан зөвлөмжийг үйл ажиллагаандаа тусгаж хэрэгжилтийг ханган ажиллаж байна.

Түүнчлэн хүүхдийг үзэл бодлоо бусдад илэрхийлэх боломж, чадварыг нэмэгдүүлэх, замаар орон нутгийн хөгжилд тэдний оролцоог хангаж, хүүхдийн эрхийн талаарх мэдээ мэдээллийг шийдвэр гаргах түвшинд хүргэх, хүүхдийн эрхийг хамгаалах, аюулгүй байдлыг хангах бодлогын орчинг бүрдүүлэх, шаардлагатай хөрөнгө оруулалтыг төсөвлөх, цаашид нэмэгдүүлэх зорилготой ажиллаж байна.

Гурав.Орон нутагт тулгамдсан хүний эрхийн зөрчил

1. Ашигт малтмалын тусгай зөвшөөрөл олгох харилцаанд орон нутгийн иргэд, нутгийн өөрөө удирдах байгууллагын оролцоо хязгаарлагдаж улмаар тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч хуулийн этгээд, нутгийн иргэдийн дунд үл ойлголцол бий болох, нутгийн иргэдийн эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрх зөрчигдөж байна.

2. Улаанбаатар-Даланзадгад чиглэлийн хатуу хучилттай авто замаар утаагүй түлшний бүтээгдэхүүн тээвэрлэж, замын эвдрэл гэмтэлийг гаргаж байгаа нь говийн бүс нутгийн иргэдийн Үндсэн хуулиар олгогдсон эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах, орчны бохирдол, байгалийн тэнцэл алдагдахаас хамгаалуулах эрхийг ноцтой зөрчиж байх тул тухайн бүтээгдэхүүний тээвэрлэлтийг төмөр замаар бүрэн хийх, уг замыг уул уурхайн бүтээгдэхүүний тээвэрлэлтээс чөлөөлөх, хангайгаас ус татах төслийн ажиллагааг эрчимжүүлэх

3. Тавантолгой, Нарийн сухайтын бүлэг ордод ашигт малтмал ашиглалт, тээвэрлэлтийн үйл ажиллагаа эрчимтэй явагдаж, тухайн бүс нутагт түр оршин суугаа иргэдийн тоо нэмэгдэж байна. Үүнээс шалтгаалан тээврийн жолооч болон ээлжээр ажиллагсдын гэр бүл салалт нэмэгдэж байгаа тул уул уурхайн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа ажил олгогч нарт ажилчдыг гэр бүлийн хамтаар ажиллуулах үүргийг бий болгосон эрх зүйн орчныг бий болгох

4. 6 настай хүүхдийг Ерөнхий боловсролын сургуульд суулгаж байгаагаас малчин өрхийн нэг гишүүн сум, аймгийн төвд хүүхдээ харах, нэг гишүүн малаа маллаж амьдралаа залгуулах, үүнээс шалтгаалаад мөн залуу гэр бүлийн салалт нэмэгдэх, мал маллах хүсэл эрмэлзлэл буурах явдал гарч байна. Энэхүү байдлыг харгалзан үзэж хүүхдийг 7 настайгаас сургуульд элсүүлэх талаар тус аймгийн бага насны хүүхэд бүхий малчин өрхөөс 91 нь санал хүсэлт гаргасныг анхааран үзэх

5. Тус аймгийн нутаг дэвсгэрт 2022 оны жилийн эцсийн байдлаар 550 гэмт хэрэг бүртгэгдсэнээс согтуугаар үйлдэгдсэн гэмт хэрэг 158 буюу 28.7 хувийг эзэлж байгааг харгалзан үзэж, Согтууруулах ундааны эргэлтэд хяналт тавих, архи дан согтуурахтай тэмцэх тухай хуулийн 15 дугаар зүйлийн 15.7-д “Согтууруулах ундаа худалдах, түүгээр үйлчлэх тусгай зөвшөөрлийн тоог тухайн нутаг дэвсгэрт оршин сууж байгаа хүн амын тоо, нутаг дэвсгэрийн хэмжээ, эрүүгийн болон хэв журмын нөхцөл байдал, эрүүл мэнд, соёл, спортын байгууллага, оюутан, сурагчдын хичээлийн болон дотуур байрны байршил, аймаг, нийслэлийн саналыг харгалзан хүнс, эрүүл мэнд болон хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагууд хамтран тогтооно” гэсэн заалтын

хэрэгжилтийг хангахдаа аймаг, нийслэлийн саналын дагуу тогтоохыг Хүний эрхийг хангах үндэсний хороо болон Хүний эрхийн үндэсний комиссоос эрх хэмжээний хүрээнд дээр дурдсан төрийн захиргааны 3 байгууллагад нөлөөлөх

6. Тус аймаг нь уул уурхайн нөлөөгөөр цөлжилт эрчимтэй явагдаж, малын бэлчээр талхлагдаж, тоосжилт нэмэгдэж, иргэдийн эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах эрх зөрчигдсөөр байна. Үүний нэг шалгаан нь уул уурхайн бүтээгдэхүүний зарим тээвэрлэлт болон аж ахуйн нэгж нь шорон замаар тээвэрлэлт гүйцэтгэж байгаатай холбоотой юм. Энэхүү зам нь тусгай зориулалтын авто замын ангилалд багтдаг ч Засгийн газрын 2018 оны 379 дүгээр тогтоолоор батлагдсан "Тусгай зориулалтын авто зам, замын байгууламж барих, ашиглах журам"-ын хэрэгжилт хангагдахгүй байгаатай холбоотой тул тусгай зориулалтын авто замыг заавал хатуу хучилттай болгох, хатуу хучилттай авто зам барьсаны үндсэн дээр дээвэрлэлт гүйцэтгэдэг байх дээрх журмын хэрэгжилтэд Хүний эрхийг хангах үндэсний хорооноос хяналт тавьж ажиллах

Дөрөв.санал дүгнэлт

Тус аймагт хүний суурь эрхийг хангах хүрээнд дээрх ажлуудыг аймгийн Засаг даргын үйл ажиллагааны хөтөлбөр, хөгжлийн жилийн төлөвлөгөө зэрэг бодлогын баримт бичигтээ тусган, орон нутгийнхаа нөөц боломжид тулгуурлан хэрэгжүүлж ирсэн ч зөвхөн орон нутгийн чиг үүргийг хэрэгжүүлэх хүрээнд бүрэн шийдвэрлэх боломжгүй уул уурхайн сөрөг нөлөөлөл, цөлжилт, тоосжилт, агаарын бохирдол, байгалийн доройтол, усны хомсдол, боомтуудын нөхцөл байдал, уул уурхайн салбарт ажиллагсдын төдийгүй иргэдийн амьдрах эрүүл аюулгүй орчинг бүрдүүлэх зэрэг шийдлээ хүлээсэн олон асуудлууд байсаар байна.

Үүнээс нэн даруй шийдвэрлэх шаардлагатай дараах саналыг гаргаж байна. Үүнд:

1. Ашигт малтмалын тусгай зөвшөөрөл олгох харилцаанд орон нутгийн иргэд, нутгийн өөрөө удирдах байгууллагын оролцоо хязгаарлагдаж улмаар тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч хуулийн этгээд, нутгийн иргэдийн дунд үл ойлголцол бий болох, хандлага нэмэгдэж байгаа тул тухайн харилцаанд орон нутгийн иргэд, нутгийн өөрөө удирдах байгууллагын оролцоог зохих түвшинд зайлшгүй тусгах зохицуулалтыг Ашигт малтмалын тухай хуульд нэмэлтээр оруулах;

2. Улсын төсөвт томоохон хувь нэмэр оруулдаг, экспортын бүтээгдэхүүний дийлэнх хувийг зах зээлд гаргаж буй томоохон хоёр хилийн боомт байрладаг, стратегийн ач холбогдол бүхий ордууд үйл ажиллагаа явуулж байгаа энэхүү бүс нутагт төр засгийн тусгайлсан бодлого дутагдаж байгааг Ерөнхийлөгч, Улсын Их Хурал, Засгийн газрын түвшинд анхааран, бүс нутгийн онцлогт тохирсон өргөн хүрээтэй, тусгайлсан бодлого боловсруулж, хэрэгжүүлэх;

Цаашид хүний эрхийн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх, таслан зогсоох, хүний наад захын суурь эрхийг хангах, хүний эрхийн төлөв байдалд бодитой үнэлэлт дүгнэлт өгөх ажлыг тогтмол, чанартай гүйцэтгэх зорилгоор Хүний эрхийн үндэсний комиссын орон

нутаг дахь ажилтанг идэвхжүүлэх шаардлагатай байгааг холбогдох байгууллага анхааран үзэх нь зүйтэй юм.

ХЯНАСАН
ХУУЛЬ, ЭРХ ЗҮЙН ХЭЛТСИЙН ДАРГА

Б.БАТДОРЖ

НЭГТГЭСЭН
ХУУЛЬ, ЭРХ ЗҮЙН ХЭЛТСИЙН
МЭРГЭЖИЛТЭН

Б.БОЛДБАЯР

